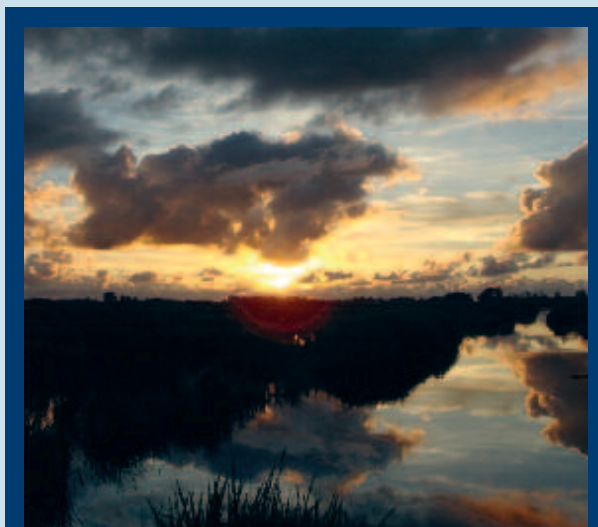

Moerasontwikkeling in De Houtwiel

De Houtwiel ligt in de veenpolder It Bûtenfjild in het noorden van Fryslân. In de jaren 1970 was het gebied zeer rijk aan weidevogels en kwamen er schrale graslanden voor met onder andere Spaanse ruiter (*Cirsium dissectum*). In het voorjaar kleurden hele percelen roze door bloeiende Echte koekoeksbloem (*Silene flos-cuculi*) waarop honderden vlinders van de Zilveren maan (*Boloria selene*) foerageerden. Echter, door waterpeilverlaging in het landbouwgebied van It Bûtenfjild, verminderde de grondwatertoevoer in De Houtwiel en ondanks voortzetting van het hooilandbeheer door Staatsbosbeheer verdroogden de graslanden, ging Pitrus (*Juncus effusus*) overheersen en werden er ieder jaar minder weidevogels geteld.

“Het roer moest om”, zegt boswachter Jakob Hanenburg: “Na kleinere vernattingspogingen in de jaren 1990 werd in 2004 een groot ‘anti-verdrogingsproject’ uitgevoerd. Er werd een systeem van kades aangelegd en er kwam een slenk van waaruit water via opmaling door een windmolentje het omkade gebied (ruim 100 ha) instroomt. Het waterpeil binnen de kade is fors gestegen. Nu ligt er prachtig moeraslandschap met overjarig Riet, wilgenstruweel, verdrinken Pitrus, natte grote Zeggenvetaties en open water. Moerashertshooi (*Hypericum elodes*) heeft zich flink uitgebreid en is plaatselijk de grootste verlander!” Boswachter Jakob gaat zijn verhaal enthousiast doorspekken met uitroeptekens. “Veenmossen (*Sphagnum spp.*) en Gagel (*Myrica gale*) doen het

Houtwiel (foto: Jakob Hanenburg)

erg goed! Maar vooral de moerasvogels trekken de aandacht. Roerdomp (*Botaurus stellaris*), Snor (*Locustella luscinioides*), Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*) en Waterral (*Rallus aquaticus*) zijn vaste broedvogels geworden! Ook Porseleinhoen (*Porzana porzana*) – en dat is hier in het voorjaar van 2012 op bijzonder véél plekken gehoord tijdens de avondstemering. Vooral uit door Schotse hooglanders open gevreten plekken steeg zijn ‘sweepslagje’ op. Hoogtepunt van 2012: een roepend Kleinst waterhoen (*Porzana pusilla*)!

Dit biedt toch perspectief voor menig ‘leeggelopen’ weidevogelgebied? Toegegeven, Grutto (*Limosa limosa*) is hier vrijwel verdwenen, maar Tureluur (*Tringa totanus*), Kievit (*Vanellus vanellus*) en Watersnip (*Gallinago gallinago*) komen nog als broedvogel voor; eenden zoals Slobeend (*Anas clypeata*) en Zomertaling (*Anas querquedula*) zelfs in hogere aantallen. Bij het huidige beheer van extensieve begrazing en water vasthouden krijgen natuurlijke processen – en verrassingen – alle ruimte. Daarom kunnen we haast niet wachten op het volgende voorjaar!”

Habitat *Chironomus* Bargerveen (foto: B. Versluijs)

Onderzoek naar dansmuggen en nieuwe sleutel

In 2007 kreeg muggenonderzoeker Henk Vallenduuk van de Stichting Bargerveen materiaal van een onbekende soort dansmug (*Chironomus spp.*) uit het Bargerveen. Dansmuggen, ook vedermuggen genoemd vanwege veerachtige uitsteeksels op de kop, zijn niet-stekende muggen. Nadat het materiaal op de vereiste wijze geconserveerd was, werd het naar Novosibirsk gestuurd. De structuur van de chromosomen leek op die van Russische larven van *Chironomus uliginosus*, week daarvan echter zodanig af dat de Russische onderzoekers eerst dachten aan een nieuwe soort. Na intensieve studie stelden ze vast, dat ze de larven uit het Bargerveen als ‘echte’ *uliginosus* moesten beschouwen. Voor Nederland was dit de eerste vindplaats van de soort. Om alle stadia van de soort te leren kennen – met het oog op een publicatie – ging Henk bij Bert Versluijs van Staatsbosbeheer op bezoek. Het lukte om de juiste larven terug te vinden, ze op te kweken en ook de muggenmannetjes te verkrijgen die belangrijk voor de herkenning zijn. Vallenduuk en Langton (2010) beschrijven in *Lauterbornia* 70 de details en geven een sleutel voor de *Chironomus luridus* aggregaat.

Henk heeft daarna larven van een tweede zeldzame soort, *Chironomus fraternus*, in het Bargerveen gevonden en doorgeweekt en voor het eerst met zekerheid laten vaststellen voor Nederland. De nieuwe kennis is gebruikt om de determineersleutel voor het genus te verbeteren. Die sleutel wordt opgenomen in een publicatie over alle Chironomini in 2013.

Zowel *C. fraternus* als *C. uliginosus* zijn typische bewoners van zure milieus. Henk heeft beide soorten (*C. fraternus* minder vaak) inmiddels ook gevonden in oligotrofe en mesotrofe wateren in o.a. De Hamert, de Mariapeel en de Meinweg.

Libellenreservaten Wyldemerck en Kuinderbos

Twee vochtige gebieden van Staatsbosbeheer zijn mede door De Vlinderstichting en libellenwerkgroep De Hynstebiter tot libellenreservaat uitgeroepen: Wyldemerck in 2003 en Kuinderbos in 2011. In de Wyldemerck (Friesland) zijn 34 libellensoorten aangetroffen, waaronder de Rode Lijstsoorten Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*), Venwitsnuitlibel (*Leucorrhinia dubia*), Glassnijder (*Brachytron pratense*) en Vroege glazenmaker (*Aeshna isocetes*). In het Kuinderbos zijn 45 libellensoorten waargenomen, waaronder eveneens Gevlekte witsnuitlibel, en ook Gevlekte glanslibel (*Somatochlora flavomaculata*), Kempense heidelibel (*Sympetrum depressiusculum*), Bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*) en Noordse winterjuffer (*Sympecma paedisca*). Deze juffers zijn de enige Europese libellen die als imago overwinteren – en vroeg in het voorjaar te zien zijn!

De Wyldemerck is rijk aan grotere en kleinere waterpartijen die vanaf ca. 1970 zijn ontstaan door zandafgravingen. Het Kuinderbos heeft gegraven vennen en een beek (die nog moet gaan stromen). Tal van vrijwilligers steken in beide gebieden de handen uit de mouwen om de voor libellen ook nodige zonnige bosranden, open plekken enz. te behouden.

